

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่มีใครปฏิเสธอย่างแน่นอนว่า การศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี มีบทบาทต่อการวางรากฐานในการพัฒนาคนตั้งแต่วัยเรียน จนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ ประเทศชาติของเรา จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และจะพัฒนาประเทศให้มั่นคงนั้นขึ้นอยู่กับคนในประเทศ และประเทศจะต้องได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรกก่อนและเครื่องมือในการพัฒนาคนของประเทศก็คือ การจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีบทบาทมากที่สุด ถ้าเทียบกับรูปแบบการจัดการศึกษาในรูปแบบอื่นๆทั้งนี้ทุกชาติทุกภาษาใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการยกระดับประชาชนในทุกวัย ให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม แต่ในการบริหารการศึกษาจะประสบผลสำเร็จไม่ได้ ถ้าหากขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน(ภิรมยา อินทรกำแหง. 2548:3) ทั้งนี้ ทศนา แสงศักดิ์(2548:49) ให้ทัศนะไว้ว่าในการบริหารสถานศึกษาผู้บริหารจะทำตามลำพังไม่ได้ ต้องใช้หลายรูปแบบ หลายวิธีนั่นก็คือต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีไว้ เพื่อให้ชุมชนเกิดการยอมรับ เกิดความรู้สึที่ดีต่อสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ อมรวิรัช นาคทรพรพและดวงแก้ว จันทรสระแก้ว (มปป.1) ได้ให้ความสำคัญต่อชุมชนที่มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการศึกษาว่า ปัจจุบันทิศทางของการพัฒนาของประเทศเน้นในเรื่องชุมชนอย่างมาก ในด้านการปฏิรูปการเมือง เน้นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เศรษฐกิจเน้นเศรษฐกิจแบบพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ของชุมชน ด้านการศึกษานั้นเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่น การสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยทิศทางการพัฒนาเช่นที่ว่ามีชี้ให้เห็นถึงบทบาทของชุมชนและประชากรที่ต้องเพิ่มมากขึ้นมาก ในการมีส่วนร่วมร่วมคิด ร่วมดำเนินการพัฒนาต่างๆเพื่อความเจริญที่ยั่งยืนในชุมชนของตน

เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2545:42) ได้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนว่า โรงเรียนหรือสถานศึกษาโดยสถานภาพเป็นเครือข่ายหนึ่งของชุมชนที่มีทั้งศักยภาพและทุนทางสังคม ในชุมชนชนบทโรงเรียนจะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางวัฒนธรรมและหรือ

ให้บริการทางวิชาการ ในลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่คนในชุมชน แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ยังมีโรงเรียนส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่อาจจะยังไม่สามารถแสดงบทบาทนี้ได้อย่างเต็มที่ หรือถ้าทำอยู่ก็ยังมีประสิทธิภาพไม่ได้ผลตามเป้าหมายเต็มที่นัก ในทางกลับกันชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนก็เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อนักเรียนได้ เพราะมีทั้งศักยภาพและทุนทางสังคม เช่นเดียวกัน ซึ่งทางโรงเรียนควรใช้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักชีวิตของตนตามวิถีของคนในชุมชน ซึ่งเป็นคนที่พวกเขาจะต้องได้พบ คู่้นเคยหรือทำงานด้วยกันในอนาคต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กล่าวถึงการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาว่า ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชน ชุมชน เพิ่มบทบาทในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ให้หน่วยงานของรัฐสนับสนุนด้านวิชาการ ทรัพยากร และอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม แนวนโยบายการจัดการศึกษายังส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบันสังคมอื่นๆ และสื่อมวลชน ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของการศึกษา การอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินการในการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนและชุมชน ควรอาศัยหลักการพึ่งพากัน โดยเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษาต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ให้เกิดขึ้นในลักษณะยั่งยืน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ให้ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ในหลักการของหลักสูตรว่า เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการจัดการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สมนึก นนธิจันทร์ (2535 : 7-14) ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนกล่าวคือความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกับการพึ่งตนเองเน้นหลักการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประสานความร่วมมือ ร่วมใจกันทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอันจะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยให้โดดเด่นขึ้นในประชาคมโลกและในแนวทางการศึกษา ก็สนับสนุนให้ชุมชน จัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการศึกษา การแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร การรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิทยาการอื่น ๆ และพัฒนาส่งเสริมถ่ายทอด และกระจายความรู้ข้อมูล ข่าวสารสู่ประชาชน ชุมชนอย่างกว้างขวาง ด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 3 (2546 : 32) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจ ความสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ สถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา การบริหารงบประมาณได้แก่ การจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผล การดำเนินงาน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหาร บัญชี การบริการพัสดุและสินทรัพย์ การบริหารงานบุคคลได้แก่ การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ การบริหารงานทั่วไป ได้แก่ การดำเนินงานธุรการ คณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่าย การศึกษา การจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีและสารสนเทศ การส่งเสริมและ สนับสนุนงานด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนนักเรียนการรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการศึกษา ในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา งานส่งเสริมกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการศึกษาของบุคลากร ชุมชน องค์กรหน่วยงานและสถาบันสังคมอื่น ที่จัดการศึกษาการประสานราชการกับเขตพื้นที่ การศึกษาและหน่วยงานอื่น การจัดระบบควบคุมในหน่วยงาน งานบริการสาธารณะ และงานที่ ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

สภาพปัญหาโดยทั่วไปของการบริหารจัดการภายใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาลำปางเขต 3 คือขาดความพร้อมในด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ขาดวัสดุอุปกรณ์ และสื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหาร และบุคลากรใน โรงเรียนจะต้องได้รับความร่วมมือและการให้การสนับสนุนจากชุมชน ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนจะต้องเป็นฝ่ายให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนต่อบุคคลในชุมชนเช่นกัน

จากกฎหมาย นโยบายแนวคิด การให้ความสำคัญกับงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ชุมชนกับโรงเรียนดังที่กล่าวอ้างมาแต่ต้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในงานบริหารด้านความสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนกับ โรงเรียน ซึ่งเป็นงานที่ต้องสนับสนุนให้ความเอาใจใส่เป็นอย่างมากในยุคของ การปฏิรูปการศึกษา ให้มีความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืน ทั้งในโรงเรียนและชุมชน ข้อค้นพบจาก การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนและชุมชน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนและชุมชนซึ่งจะ

เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนในการกำหนดแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อพัฒนาในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 3
2. เพื่อศึกษาปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาของกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 3

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษากิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน จะศึกษาในขอบข่ายของกิจกรรมด้านต่างๆดังต่อไปนี้

1. ด้านการประชาสัมพันธ์
2. ด้านการให้บริการ
3. ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
4. ด้านการเยี่ยมเยียนชุมชน
5. ด้านวัฒนธรรมประเพณี

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อ.ส.ม.) และผู้ปกครองนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 3 ทั้ง 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแจ้ห่ม เมืองปาน และวังเหนือ จำนวน 12,853 คน/รูป

3. ตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

- 3.1.1 ตำแหน่ง
- 3.1.2 เพศ

3.1.3 อายุ

3.1.4 คุณวุฒิทางการศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นต่อกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียน หมายถึงสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 3
2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน และอำเภอวังเหนือ
3. เจ้าอาวาส หมายถึง พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำทางศาสนาที่อาศัยอยู่ในวัด ในเขต 3 อำเภอ คือ อำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน และอำเภอวังเหนือ
4. อาสาสมัครสาธารณสุข (อ.ส.ม.) หมายถึง กลุ่มองค์กรอื่นที่อยู่ในเขตบริการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 3
5. ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 3

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 3 เพื่อนำไปวางแผนกำหนดแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป